

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำปณามและปฏินุญาทั้งบาลีและคำแปล
ข. จงแสดงธรรมชาติของ จิต เจตสิก รูป นิพพาน โดยสังเขป (แสดงบาลีโดยเฉพาะด้วย)
๒. ก. ให้แสดงความหมายของชื่อดังต่อไปนี้
อกุศลจิต กามาวจรจิต รูปาวจรจิต มหัคคตจิต โลกุตตรจิต
ข. คำว่า “สหคต” มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? จงแสดงพร้อมคำแปล
๓. จงแสดงบาลีและคำแปลในจิตดังต่อไปนี้
ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๑ กับดวงที่ ๓ ข. อเหตุกกิริยาจิต ๓
ค. มหาวีปាកจิตดวงที่ ๒ กับดวงที่ ๗ ง. ปฐมฌานจิต ๓
๔. ให้จำแนกจิตโดย ก. ชาติเภทนัย ข. โสภณเภทนัย ค. โลกเภทนัย
๕. ให้แสดงลักษณะ ๔ ประการของเจตสิกและยกหลักฐานบาลี มาแสดงให้เห็นด้วย (ไม่ต้องแปล)
๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในเจตสิกดังต่อไปนี้ ว่ามีจิตประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
วิตก อธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ โมหะ โลภะ โทสะ สติ สัมมากัมมันตะ กรุณา
๗. จงแสดงสังคหณัยในจิตดังต่อไปนี้มาความีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
โลภมูลจิตดวงที่ ๒ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มหากุศลจิตดวงที่ ๓ รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ โลกุตตรปฐมฌานจิต ๔
๘. ก. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้ว มีจำนวนเท่าไร คือ อะไรบ้าง
ข. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้ ปถวิ โสตปสสท คันธารมณฺ ฌเฏฐัพพารมณฺ ชีวิตะ
ปริจเฉทะ กายวิญญูติ ลหุตา กัมมัญญูตา อุပ္จยะ สันตติ ชรตา
๙. ให้บอกความหมาย พร้อมองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้
๑. อัชฌัตติกรุป ๒. ทวารรูป ๓. อินทริयरูป ๔. โอฬาริกรุป
๕. อุปาทินนรูป ๖. อวินิพโกกรุป ๗. กัมมชรูป ๘. จิตตชรูป
๙. จักขุทสกกลาก ๑๐. สัทททวกลาก
๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสุอุปาทิเสสนิพพานกับอนุอุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล
ข. ให้แสดงความหมายในนิพพานทั้ง ๒ คือทวิภูมิมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. จิตมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง? ยกบาลีขึ้นแสดงด้วย ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง สุขสหคตจิต กับ โสมนัสสสหคตจิต และ
ทุกขสหคตจิต กับ โทมนัสสสหคตจิต ?

ตอบ ก. จิตมี ๔ ประเภทคือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

ดังมีบาลีแสดงว่า ตตถ จิตตํ ตาว จตฺตพฺพิธํ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตตรญฺเจติ

ข. ความแตกต่างกันระหว่าง สุขสหคตจิต กับ โสมนัสสสหคตจิต ทุกขสหคตจิต กับ
โทมนัสสสหคตจิต นั้นคือ

สุขสหคตจิต เป็นความสุขทางกาย

โสมนัสสสหคตจิต เป็นความสุขทางใจ

ทุกขสหคตจิต เป็นความทุกข์ทางกาย

โทมนัสสสหคตจิต เป็นความทุกข์ทางใจ

๒. ก. โสภณจิตที่เป็นอุเบกขาด้วย วิปยุตต์ด้วย สสังขาริกด้วย มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง

ข. ในบรรดาจิต ๖๗ เป็นกุศลชาติเท่าใด วิปากชาติเท่าใด กิริยาชาติเท่าใด

ตอบ ก. มีจำนวน ๓ ดวงคือ มหากุศลจิตดวงที่ ๘ มหาวิปากจิตดวงที่ ๘ มหากิริยาจิตดวงที่ ๘

ข. ในบรรดาจิต ๖๗ นั้น เป็นกุศลชาติ ๒๙ เป็นวิปากชาติ ๒๙ เป็นกิริยาชาติ ๙

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คำว่า “อนียตโยคี” หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไรคืออะไรบ้าง ?

ข. เจตสิกที่ประกอบในอกุศลจิตได้ทั้งหมด มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ค. อกุศลเจตสิกที่ประกอบกับสัมปยุตตจิต ไม่ประกอบกับวิปยุตตจิตนั้นมีเท่าไร ?

คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. คำว่า “อนียตโยคี” หมายความว่า เจตสิกที่ประกอบไม่แน่นอน มี ๑๑ ดวง คือ มานะ อิสสา
มัจฉริยะ กุกกุจจะ ถีนะ มิตฺตะ วิรตี ๓ อัปมัณฺญา ๒

ข. มี ๑๔ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ วิตกเจตสิก ๖ วิจารเจตสิก ๖ วิริยเจตสิก ๖ โมหเจตสิก ๔

ค. มี ๖ ดวง คือ ทิฏฐิเจตสิก ๑ โทเจตสิก ๔ วิจิกิฉาเจตสิก ๑

๔. ให้แสดงคาถารูปปรหมัตถ์ พร้อมคำแปล

ตอบ แสดงคาถารูปปรหมัตถ์พร้อมคำแปล

สมุทฺเทสสา วิภาคา จ

สมุฏฺฐานา กลาปโต

ปวตฺติกฺกมโต เจติ

ปญฺจธา ตตฺถ สงฺคโห

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอรุณททอาจารย์แสดงเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิศดาร

๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ
๕. รูปวัตติกมณัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ
๕. คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมีกี่บท และให้บอกความหมายของบทนั้น ๆ ด้วย และจงแปลวจนัตถะดังต่อไปนี้

วินติ สลัปปตีติ = วานํ

วานโต นิกฺขนฺตฺนติ = นิพฺพานํ

ตอบ คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมี ๒ บทคือ นิ + วาน. นิ แปลว่าพ้น วาน แปลว่า ธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้ หมายถึง ตัณหา เมื่อรวม ๒ บทเข้ากันแล้วเป็น นีวาน แปลว่า ธรรมที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง หมายถึงพ้นจากตัณหา ดังมีวจนัตถะแสดงว่า

วินติ สลัปปตีติ = วานํ ธรรมชาติโดยย่อเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วาน ได้แก่อตัณหา

วานโต นิกฺขนฺตฺนติ = นิพฺพานํ ธรรมชาติโดยย่อพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า นิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำปณามและปฏินุญาทั้งบาลีและคำแปล

ข. จงแสดงธรรมชาติของ จิต เจตสิก รูป นิพพาน โดยสังเขป (แสดงบาลีโดยเฉพาะด้วย)

ตอบ ก. แสดงคำปณามและปฏินุญาดังต่อไปนี้

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ

สสทฺธมมคณฺตุตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ

อภิมมตฺถสํกคฺหํ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้
ญายธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็น
ผู้อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนาม อภิธัมมัตถสังคหะต่อไป

ข. แสดงธรรมชาติของ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ดังต่อไปนี้

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (อารมณวิชานนลกฺขณํ)

เจตสิก ธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตตนิสฺสิตลกฺขณํ)

รูป ธรรมชาติที่เสื่อมสลายไปเพราะวิโรธิปัจจัย (รูปปนลกฺขณํ)

นิพพาน ธรรมชาติที่สงบจากรูปนามขันธ ๕ (สนนฺตลกฺขณํ)

๒. ก. ให้แสดงความหมายของชื่อดังต่อไปนี้

อกุศลจิต กามาวจรจิต รูปาวจรจิต มหัคคตจิต โลกุตตรจิต

ข. คำว่า “สหคต” มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? จงแสดงพร้อมคำแปล

ตอบ ก. แสดงความหมายของชื่อดังต่อไปนี้

อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับ
อกุศลเจตสิก

กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิ อันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกามและกิเลสกาม
เป็นส่วนมาก

รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิอันเป็นที่เกิดแห่งกิเลสรูปและ
วัตถุรูปเป็นส่วนมาก

มหัคคตจิต หมายความว่า จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่และประเสริฐ

โลกุตตรจิต หมายความว่า จิตที่พ้นจากโลกทั้ง ๓

ข. คำว่า “สหคต” มี ๕ อย่าง คือ

๑. โสมนัสสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา คือ ความดีใจ

๒. อุpekขาสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา คือ ความเฉย ๆ

๓. โทมนัสสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยโทมนัสเวทนา คือ ความเสียใจ

๔. ทุกขสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกขเวทนา คือ ความทุกข์กาย

๕. สุขสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา คือ ความสุขกาย

๓. จงแสดงบาลีและคำแปลในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลกมุขจิตตดวงที่ ๑ กับดวงที่ ๓

ข. อเหตุกกริยาจิต ๓

ค. มหาวิปากจิตตดวงที่ ๒ กับดวงที่ ๗

ง. ปฐมณานจิต ๓

ตอบ แสดงบาลีคำแปลในจิตตังขันธ์

ก. โลกมุขจิตตดวงที่ ๑

โสมนสสสหคตํ ทิณฺณจิตตสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

โลกมุขจิตตดวงที่ ๓

โสมนสสสหคตํ ทิณฺณจิตตวิปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด

ข. อเหตุกกริยาจิต ๓ ดวงคือ

๑. อุเปกขาสหคตํ ปญฺจทวาราวชฺชนจิตตํ

จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางปัญจทวารที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ

๒. อุเปกขาสหคตํ มโนทวาราวชฺชนจิตตํ

จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางมโนทวารที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ

๓. โสมนสสสหคตํ หสฺสิตุปฺปาทจิตตํ

จิตที่ทำให้เกิดการยิ้มของพระอรหันต์ เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ

ค. มหาวิปากจิตตดวงที่ ๒

โสมนสสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยปัญญา

มหาวิปากจิตตดวงที่ ๗

อุเปกขาสหคตํ ญาณวิปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉยๆ ประกอบด้วยปัญญา

ง. ปฐมณานจิต ๓

วิตกฺกวิจาร์ปิติสฺสุขเอกกฺคตาสหิตํ ปจฺมชฺฌานํ กุสฺลจิตตํ วิปากจิตตํ กริยจิตตํ

ปฐมณานกุสลจิต ๑ วิปากจิต ๑ กริยาจิต ๑ ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๕ คือ วิตก วิจาร์ ปิติ

สุข เอกกคตา

๔. ให้จำแนกจิตโดย

ก. ขาติเภทนัย

ข. โสภณเภทนัย

ค. โลกเภทนัย

ตอบ ก. ขาติเภทนัย มี ๔ ขาติ คือ

๑. อกุศลขาติ มี ๑๒ ดวงคือ

โลกมุขจิต ๘

โทสมุขจิต ๒

โมหมุขจิต ๒

๒. กุศลขาติ มี ๓๗ ดวงคือ

มหากุศลจิต ๘

รูปาวจรกุศลจิต ๕

อรุปาวจรกุศลจิต ๔

มรรคจิต ๒๐

๓. วิปากขาติ มี ๕๒ ดวงคือ

อกุศลวิปากจิต ๗

อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘

มหาวิปากจิต ๘

รูปาวจรวิปากจิต ๕

อรุปาวจรวิปากจิต ๔

ผลจิต ๒๐

๔. กริยาขาติ มี ๒๐ ดวงคือ

อเหตุกกริยาจิต ๓

มหากริยาจิต ๘

รูปาวจรกริยาจิต ๕

อรุปาวจรกริยาจิต ๔

มรรคจิต ๒๐ ผลจิต ๒๐

สัมมากัมมันตะ ประกอบได้ในจิต ๑๖ หรือ ๔๘ ดวง คือ มหากสลจิต ๘ โลกตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

กรุณา ประกอบได้ในจิต ๒๘ ดวง คือ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ รูปาวจรจิต ๑๒ (เว้นปัญจมนานจิต ๓)

๗. จงแสดงสังคหะในจิตดังต่อไปนี้มาว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

โลภมูลจิตดวงที่ ๒ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มหากุศลจิตดวงที่ ๓ รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ โลกุตตรปฐมฌานจิต ๘

ตอบ โลภมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกเจตสิก ๔ โลกเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑ ถิทุกเจตสิก ๒

โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติเจตสิก ๑) โมจตุกเจตสิก ๔ โทจตุกเจตสิก ๔ ถิทุกเจตสิก ๒

มหากุศลจิตดวงที่ ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๗ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นปัญญาเจตสิก ๑)

รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรติเจตสิก ๓)

โลกุตตรปฐมฌานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญาเจตสิก ๒)

๘. ก. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้ว มีจำนวนเท่าไร คือ อะไรบ้าง

ข. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้ พลวิ โสตปสาท คันธารมณ โผฏฐัพพารมณ ชีวิตะ

ปริจเฉทะ กายวิญญูติ ลหุตตา กัมมัณญุตตา อุปจยะ สันตติ ชรตา

ตอบ ก. ประเภทใหญ่มี ๒ คือ ๑. นิปผันนรูป ๑๘

๒. อนิปผันนรูป ๑๐

ประเภทเล็กมี ๑๑ คือ ๑. มหาภูตรูป ๔ ๖. ชีวิตรูป ๑

๒. ปสาทรูป ๕ ๗. อาหารรูป ๑

๓. วิสยรูป ๗ หรือ ๔ ๘. ปริจเฉทรูป ๑

๔. ภาวรูป ๒ ๙. วิญญูติรูป ๒

๕. หทยรูป ๑ ๑๐. วิการรูป ๕ หรือ ๓ ๑๑. ลักขณรูป ๔

ข. แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

พลวิ ได้แก่ รูปแข็งและอ่อน

โสตปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับสัททวารมณได้

คันธารมณ ได้แก่ กลิ่นต่างๆ

โผฏฐัพพารมณ ได้แก่ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง

ชีวิตะ ได้แก่ รูปที่รักษากัมมชรูปทั้งหลาย

ปริจเฉทะ ได้แก่ อากาศรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป

กายวิญญูติ ได้แก่ การเคลื่อนไหวต่างๆของร่างกาย

ลหุตตา ได้แก่ ความเบาของนิปผันนรูป

กัมมัณญุตตา ได้แก่ ความควรแก่การงานของนิปผันนรูป

อุปจยะ ได้แก่ ความเกิดขึ้นครั้งแรกและเกิดขึ้นครั้งหลังๆจนครบรูปที่ควรเกิดขึ้น
ได้ของนิปผันนรูป

สันตติ ได้แก่ ความเกิดขึ้นสืบต่อกันของนิปผันนรูปจนถึงตาย

ชรตา ได้แก่ ความแก่ของนิปผันนรูป

๙. ให้อธิบายความหมาย พร้อมองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

๑. อัชฌัตติกรูป	๒. ทวารรูป	๓. อินทริยรูป	๔. โภหาริกรูป
๕. อุปาทินนรูป	๖. อวินิพโยกรูป	๗. กัมมชรูป	๘. จิตตชรูป
๙. จักขุทสกกลาป	๑๐. สัทททนวกกลาป		

ตอบ ๑. อัชฌัตติกรูป คือรูปภายใน มี ๕ ได้แก่ ปสาทรูป ๕

๒. ทวารรูป คือรูปที่เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของปัญจทวารวิจิตร และกายกรรมวจีกรรม มี ๗ ได้แก่ ปสาทรูป ๕ วิญญูติรูป ๒

๓. อินทริยรูป คือรูปที่เป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองในการเห็นเป็นต้นมี ๘ ได้แก่ ปสาทรูป ๕ ภาวรูป ๒ ชีวีตรูป ๑

๔. โภหาริกรูป คือรูปหยาบ หมายถึงรูปที่ปรากฏชัด มี ๑๒ ได้แก่ ปสาทรูป ๕ วิสยรูป ๗

๕. อุปาทินนรูป คือรูปที่เกิดจากอกุศลกรรมและโลกียกุศลกรรม มี ๑๘ ได้แก่ กัมมชรูป ๑๘

๖. อวินิพโยกรูป คือรูปที่แยกกันไม่ได้ มี ๘ ได้แก่ มหาภูตรูป ๔ รูปารมณ คันธารมณ

รสารมณ อาหาระ

๗. กัมมชรูป คือรูปที่เกิดจากกรรม มี ๑๘ ได้แก่ ปสาทรูป ๕ ภาวรูป ๒ ทหรูป ๑ ชีวีตรูป ๑ อวินิพโยกรูป ๘ ปริจเฉทรูป ๑

๘. จิตตชรูป คือรูปที่เกิดจากจิต มี ๑๕ ได้แก่ วิญญูติรูป ๒ สัทททรรมณ ๑ วิการรูป ๓ อวินิพโยกรูป ๘ ปริจเฉทรูป ๑

๙. จักขุทสกกลาป หมายถึงกลาปที่มีจำนวนรูป ๑๐ มีจักขุปสาทเป็นประธาน ได้แก่ อวินิพโยกรูป ๘ ชีวีตรูป ๑ จักขุปสาท ๑

๑๐. สัทททนวกกลาป หมายถึงกลาปที่มีจำนวนรูป ๙ ได้แก่ อวินิพโยกรูป ๘ สัททะ ๑

๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพานกับอนุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล

ข. ให้แสดงความหมายในนิพพานทั้ง ๒ คือทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ตอบ ก. สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับกับขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย เมื่อว่าโดยบุคคลแล้วก็ได้แก่พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือวิบากและกัมมชรูปเหลืออยู่ เมื่อว่าโดยบุคคล ได้แก่พระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

ข. ทิฏฐธัมมนิพพาน หมายถึง พระอรหันต์ทั้งหลายผู้ซึ่งเข้าไปรู้แจ้งในนิพพานนั้นยังมีชีวิตอยู่ สัมปรายิกนิพพาน หมายถึง พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อปรินิพพานแล้ว จึงเข้าถึงพระนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย